

המדיניות הכלכלית הדרושה במלחמה - המלצות המדיניות של מכון אהרן

פרופ' צבי אקשטיין, ד"ר שרית מנחם-כרמי, ד"ר סרגיי סומקין, ד"ר עידית קלישר

1. המלחמה שנפתחה עלינו בתדהמה מוחלטת בשבת משנה את מציאות החיים והכלכלה בישראל בצורה משמעותית וכעת נדרשים צעדים חיוניים לשמירה על האיתנות הכלכלית והחברתית של מדינת ישראל. בסיסם של צעדים אלו היא ראייה מקצועית שאינה פוליטית או סקטוראלית ויש בהם לתרום לכידות כלכלית וחברתית. כל סטייה מהם תרחיב לאין שיעור את הפגיעה החברתית וכלכלית באמון אזרחי המדינה והעולם במשק וכמובן את אמון המשקיעים בו לרבות חברות דירוג האשראי.
2. המלחמה הנוכחית דורשת שינוי תקציבי והעמדת תקציב חירום לצרכי מימון הוצאות המלחמה – חלקם הגדול לתקציבי הצבא אשר אחראי על מלאי ציוד צבאי ואישי לחילים בחובה ומילואים; תקציבים שיופנו לפיצויים מיידים למשפחות הנפגעים וכן לקיום מיידים; תקציבים מיוחדים לרשויות המקומיות, רשויות הרווחה וכו'; את התקציבים והפיצויים לרבות פיצויי רכוש יש לספק באופן מיידים ללא המתנה מלאה לחשבונות רשות המיסים וללא בירוקרטיה. יש להקים לאלתר יחידות טיפול בנפגעים מכל הסוגים ולכל הפונים כולל תיירים. צרכים אלו שימומנו מתקציב חירום ידרשו תקציב גדול שילך ויגדל ככל שהמלחמה תמשך.
3. להעברתם המיידית של התקציבים הנדרשים תהיה השפעה משמעותית על תחושות הקשות בציבור וזאת על רקע מחדלי הביטחון הקשים בימיה הראשונים של המלחמה בה חוליות רוצחים עם נשקים רצחו ללא פחד מאות מילדנו, בנותינו, צעירים וקשישים ללא יכולת מגן. כמו כן, העברות הכספים יעודדו את הפעילות הכלכלית.
4. כרגע זורמים כספים פרטיים אדירים מתורמים ואין זה סביר שאלו יחליפו את המימון של מדינת ישראל להוצאות אלו. ממשלת ישראל צריכה לקחת על עצמה את הטיפול בכל צרכי הצבא והאזרחים שמשרתים ונפגעו ויפגעו ממלחמה קשה זו. על המדינה להכריז על הטיפול בהעברות מהירות של הפיצויים והתקציבים כמשימה מיידית של הממשלה ולטפל בנושא ללא לאות ובאופן מקצועי ואפקטיבי.
5. את ההוצאות התקציביות הגדולות לפתחינו יש לממן מהתוספות התקציביות והכספים הקואליציוניים שקיבלו מפלגות הקואליציה על סך כ-14 מיליארד שקל (תקציב 2023 ו-2024) מאז הוקמה הקואליציה הנוכחית. כמו כן יש לפחות מיליארד שקל שעברו למשרדים ממשלתיים שאין בהם כל קשר לתמיכה בחוזק הכלכלי של המדינה אלא תמיכות סקטוראליות לא סבירות.
6. העיקרון הכלכלי על פיו אנו ממליצים על הסטת התקציבים היא כי הוצאות אלו שניתנו במסגרת ההסכמים הקואליציוניים אינן הוצאות תומכות צמיחה ושיפור פריון העבודה במשק. להיפך, סעיפים קואליציוניים אלו פוגעים בתמריצים לעבודה; תמיכה תקציבית במערכת חינוך

- תורנית ללא לימודי מתמטיקה ואנגלית מקטינה באופן משמעותית את הסיכוי של הלומדים בה להשתלב בעתיד בשוק עבודה מודרני. תקופה קשה זו ממחישה באופן ברור את החשיבות של חיזוק היכולת הכלכלית של ישראל לאורך זמן. רק מדינה עם כלכלה חזקה ומתקדמת תוכל להחזיק כוח צבאי מתקדם. נדגיש כי אין לממן הוצאות אלו בהעלאות מיסים ובהגדלת הגרעון בשלב זה - חלופות שיעמיקו את הפגיעה הכלכלית הצפויה למשק.
7. יש לוודא המשך תפקוד הכלכלה בצל המלחמה לרבות פעילותם של נמלי ים ונמל התעופה, שוקי ההון והבנקים. תפקודו הכלכלי של המשק חיוני לצמצום הפגיעה הכלכלית הצפויה, תמיכה ביכולות היצוא וענף ההיי טק ואיתות למשקיעים שקיימת שליטה במצב.
8. תגובה מהירה ואפקטיבית להעברת הכספים הנדרשים והמשך פעילותו הכלכלית של המשק תשדר גם לאויבינו שהמשק הישראלי מסוגל להתמודד עם הכשל הנוראי שקרה. ובפרט שאנחנו לא לפני נקודת מפנה בכלכלה. מסר כזה יחליש את המוטיבציה של אויבינו לפתוח במערכה רחבה גם בצפון הארץ.
9. אחריותו של ראש הממשלה היא לוודא כי שר האוצר המכהן יכול לתמוך בשינויים הכלכליים הנדרשים בעת הזו - התאמת סדרי העדיפויות הלאומיים לחיזוק היכולות הצבאיות, לפיצויים לנפגעים ולנושאים בנטל וזאת כדי לאפשר ככל הניתן תיפקוד תקין של הכלכלה וצמיחה כלכלית. אם שר האוצר אינו מאפשר את הסטת הכספים, נושא שגם וועדת הכספים צריכה לאשר, ישנו צורך חיוני בשינוי הדמויות.
10. בעת הזו ישנו קושי לתת אומדנים כלכליים על היקף הפגיעה הצפויה לכלכלה. הקושי נובע מאי הוודאות הגדולה לגבי התפתחות המלחמה וגם מכך שטרם הוגדרו מטרות ויעדי המלחמה. ועם זאת, העקרונות שפורטו לעיל יביאו לפגיעה הכלכלית הקטנה ביותר שניתן לאור המלחמה הקשה שאנו נמצאים בה. מהלכים אלו חייבים להעשות באופן פומבי ומיידי תוך שימוש ביכולות חישוביות של רשות המיסים והביטוח הלאומי בצורה טובה אף יותר מתקופה הקורונה. נדגיש כי על פי חישובים ממלחמות עבר, ההיקפים הנדרשים אינם עולים על 16-15 מיליארד שקל – סכומים אלו אושרו לאחרונה לצרכים סקטוריאליים שחשיבותם למשק היא בעיקרה שלילית.